

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie

Ivana Stulíková; Pavel Lukáč
Nadace Alexandra von Humboldta

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie, Vol. 39 (1994), No. 5, 241--250

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/138856>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 1994

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

Nadace Alexandra von Humboldta

Ivana Stulíková, Pavel Lukáč, Praha

10. prosince 1953 byla obnovena Konradem Adenauerem, tehdejším ministrem zahraničních věcí Spolkové republiky Německo, Nadace Alexandra von Humboldta. Jméno získala po německém přírodovědci a cestovateli Alexandru von Humboldtovi, který je ještě dnes, více než 130 let po své smrti, znám jako univerzální učenec. Tento vědec se angažoval nejen ve světě vědy, ale i v politice států, které procestoval a ve kterých žil. Jako prvního prezidenta Nadace se podařilo zakladateli Konradu Adenauerovi získat Wernera Heisenberga, velkého muže fyziky. Byla to šťastná volba, díky které se podařilo spojit záměr politika získat nové impulzy pro zahraniční kulturní politiku mladého poválečného Německa s cílem vědce posílit spolupráci německých a zahraničních vědců. I v dalších letech patřili fyzici k vedoucím mužům Nadace. V letech 1979–1989 byl prezidentem Nadace Wolfgang Paul a v r. 1989 nastoupil na jeho místo Reimar Lust. Pokračování tradice staré Nadace poprvé založené v roce 1860, kdy až do roku 1923 podporovala vědecko-výzkumné cesty německých vědců do zahraničí, a znovu zřízené v roce 1925 ministrem zahraničí Stressemannem se jeví dnes, po 40 letech, jako velice úspěšné. Rozhodujícím faktorem úspěchu byla zřejmě ta skutečnost, že v souladu se zakládací preambulí hrála roli při výběru zahraničních vědců pouze jejich vědecká kvalifikace, která byla a je kriticky hodnocena a zkoumána u všech žadatelů výběrovou komisí. Pohlaví, rasa, náboženství ani světový názor nehrály a nehrají při výběru roli. Nadace nemá stanoveny žádné kvóty, nejsou určeny počty stipendistů pro jednotlivé obory a nepřihlíží se k zemi, odkud stipendista pochází.

Nadace vždy usilovala i o to, aby se osobní kontakty a vztahy utvořené během dlouhodobých pobytů zahraničních vědců v Německu uchovaly i po skončení pobytu. Vznikla tak mnohá celoživotní přátelství, uskutečnila se pozvání k pracovním návštěvám, vyřešily se další společné výzkumné projekty a zcela samozřejmá je dlouhodobá výměna odborných informací stipendistů s bývalými hostiteli. Nadace všestranně pečuje o pohodu stipendistů. Přispívá např. také finančně na pobyty rodinných příslušníků stipendistů a tak přibližně 60 % stipendistů tráví svůj pobyt v SRN společně se svou rodinou.

Podpora zahraničním vědcům nespočívala v minulých 40 letech jen v poskytování stipendií, ale díky péči mnoha činovníků Nadace o finanční zdroje i ve financování nákupu vědeckých přístrojů a odborných knih, které sloužily a slouží ke kontinuitě vědecké práce stipendistů po skončení jejich pobytu a návratu do mateřské vědecké

RNDr. IVANA STULÍKOVÁ, CSc. (1950), je odbornou asistentkou MFF UK, Ke Karlovu 5, 121 16 Praha 2.

Prof. RNDr. PAVEL LUKÁČ, DrSc. (1935), je profesorem MFF UK, Ke Karlovu 5, 121 16 Praha 2.

instituce. Kromě stipendií uděluje Nadace AvH od r. 1979 i Humboldtovu cenu mezinárodně uznávaným vědcům. V současné době ji získá asi 200 osobností ročně (přibližně 80 % pochází z USA). Nositel ceny může v SRN realizovat vědecký projekt podle své volby v rozsahu 4–12 měsíců. Od roku 1979 se Nadace vrací také k původním tradicím a podporuje formou stipendií i mladé německé vědecké pracovníky — do 38 let — při jejich pobytech v zahraničí. Ročně se uděluje až 200 těchto stipendií.

Filozofii Nadace Alexandra von Humboldta a její místo ve společnosti přibližuje překlad poznámek k přednášce přednesené prof. Heinrichem Pfeifferem, generálním sekretářem a výkonným členem předsednictva Nadace Alexandra von Humboldta, v roce 1993 v Praze. Detailnější představu o aktivitách Nadace v letech 1953–1993 si lze učinit i z následujícího článku „Nadace Alexandra von Humboldta v číslech“.

Úvodní poznámky prof. dr. Heinricha Pfeiffera
k vystoupení na setkání „Budování občanské společnosti“
— zájmová skupina „Podpora vědy a technologie“ —
Praha, pondělí 8. listopadu 1993

Dámy a pánové,
drazí přátelé a kolegové,

srdečně vás vítám na této zájmové sekci „Podpora vědy a technologie“. Je poněkud obtížné upoutat pozornost k intelektuální diskusi o podpoře vědy a technologie v půl druhé odpoledne, těsně po obědě. Nejen věda, ale i zdravý rozum nám říkají, že toto je přesně doba, kdy mozkové funkce klesají. Proto mně dovoluňte, abych převzal iniciativu a podnítil tuto úvodní diskusi na naše odpolední téma tím, že se s vámi podělím o některé myšlenky.

Termín „zájmová skupina“ implikuje, že my všichni sdílíme společný zájem na nějaké budoucí aktivitě. To není samozřejmé. Naše skupina v sobě zahrnuje rozmanité spektrum nadačních a organizačních poskytovatelů grantů. Ty mají rozdílné zakládací preambule, které specifikují rozdílné účely a objekty svých zájmů. Některé jsou soustředěny pouze na vědu a výzkum, jiné na rozsáhlejší pole kulturního života a vzdělávání a další zase na společnost v širším smyslu.

Mezi organizacemi, které sponzorují národní vědu, výzkum a technologii, lze rozlišit takové, které obstarávají nadační prostředky pro jedince, a takové, které podporují výzkumné projekty. Jednotlivci mohou být podporováni buď finančními prostředky určenými na kratší výzkumné návštěvy nebo financováním dlouhodobých výzkumných pobytů, a tím nepřímo výzkumných projektů — tak, jak to činí mnoho vědeckých nadačních a mezi nimi i Nadace Alexandra von Humboldta. Některé organizace operují pouze na národní úrovni, jiné pracují v regionálním nebo dokonce globálním měřítku.

Mluvíme-li o rozdílnostech, na prvním místě by se mohla objevit odcizenost. Je nicméně účelné připomenout si nejdříve, odkud přicházíme, předtím, než přikročíme k následující otázce: Co máme společného a kam směřujeme? Dovolte mi pokusit se o některé odpovědi: My všichni máme společný zájem podporovat vědu a technologii. Naší silou je právě různorodost zkušeností a komplexních pohledů, kterými mohou různé organizace přispět. Ale co přesně znamená věda, výzkum a technologie?

Čtvrtý výzkumný a technický rozvojový program Evropského společenství nabízí jednu interpretaci: Výzkum a technologie musí posilovat soutěživost členských států Společenství. Takový výzkum přednostně znamená: aplikovaný výzkum. Není pochybností o tom, že se Evropské společenství pokouší dosáhnout za hranice západní Evropy. Již také existují mnohé cesty výzkumné spolupráce s národy střední a východní Evropy. Bod, u kterého bych se rád zdržel, je to, že jsem poněkud rezervovaný, když se začne prosazovat převážně aplikace vědeckých výsledků.

Nelze na jedné straně zanedbat sociální a humanitní vědy a především nelze po-
minout základní výzkum. Kdybychom se chtěli učit od ostatních, jak podporovat aplikovaný výzkum, měli bychom se podívat do Japonska. Japonci jsou světovými šampiony v této oblasti. Stovky badatelů jdou různými cestami a pracují na jednom tématu, aby našli co největší užitek z nového výzkumného zjištění. Evropa nesmí v tomto smyslu zaostávat. Ale vytváření protiváhy k těmto nedostatečnostem neleží pouze na bedrech nadací. Jsou také ostatní hráči v oblasti výzkumu a vývoje, kteří jsou za to odpovědní.

Při uznání této slabosti evropského výzkumu nesmíme házet přes palubu jednu sílu, kterou je základní výzkum. Tento výzkum negeneruje krátkodobé okamžité odměny. Co skutečně přináší, to je vklad do dlouhodobého úspěchu vědecké komunity stejně jako do úspěchu průmyslového podnikání, národních ekonomik a do obecného blaha. Moje oblíbená anekdota k tomuto tématu je anekdota o Michaelu Faradayovi. Toho se zeptal tehdejší ministr financí, k čemu je jeho výzkum dobrý. Jeho odpověď zněla: „To sám nevím. Já také nevím, v čem bude dobré právě narozené dítě. Ale co vím určitě, je to, že kdybyste přišel za sto let, uvalil byste na výsledky mého výzkumu daň.“ Faraday měl pravdu. Dodnes platíme daně za spotřebovanou elektrickou energii — fundamentální výsledek Faradayových experimentů v elektrodynamice.

To vede ještě k další otázce: Jak skutečně podporujeme vědu a technologii? Nadace jistě musí následovat vůli svých zakladatelů a podřizovat se svým zakládacím preambulím. Obecně si myslím, že by se nadace měly držet mimo minové pole různých linií politik, a to národních i internacionálních. Měly by se ale postarat o vysoce kvalifikované partnery ve společnosti a ve vědecké komunitě, aby získaly nezbytnou sociální a intelektuální podporu svých služeb. Přispějí tím k rozsáhlejšímu přijetí vědy do společnosti v obecnější rovině. V „příjemné osamělosti“ nebudou nadace nikdy úspěšné.

Avšak nadace nemohou nikdy zaplnit mezery v činnostech vlády. Mohou tyto mezery analyzovat a mohou připravit přesvědčivé argumenty pro vlády, aby urychlily příslušné akce. A mohou připravit dráhu, která může přispět k obecnému řešení problému.

Mnoho současných problémů nelze řešit pouze v národním měřítku: otázky o zdrojích energie, o životním prostředí, o politických, ekonomických a sociálních transfor-

macích celých národů, abychom připomněli alespoň některé, jež mohou být řešeny pouze mezinárodně. A zároveň nesmí být úspěšná vědecká práce omezena na nějakou zemi nebo region.

Musíme tedy identifikovat ty nejlepší a nejjasnější individuality a podporovat je v jejich práci a musíme sehnat peníze na to, abychom mohli pěstovat semínka řešení rostoucích nároků. Jak můžeme identifikovat tyto vysoce kvalifikované individuality? Neexistuje žádné perfektní řešení této otázky. Jak tomu rozumím já, nejvhodnější způsob je použít profesionální znalosti dané oblasti. Nikdo není lépe kvalifikován k tomu, aby vyhodnotil vědecký výzkum, než vědci sami. Rozhodnout o tom, kam by měly peníze na výzkum jít, musí pouze výbory odborných posuzovatelů.

Když jsme je jednou identifikovali, musíme těmto výzkumným pracovníkům asistovat, musíme jim dát příležitost. Silně favorizují ty, kteří jsou pohybliví, kteří chtějí pracovat a sdílet své nápady s kolegy z jiných a v jiných zemích. Tím se také podchycuje výhoda kulturní rozdílnosti a široké osobní kontakty. To přispěje přímo nebo nepřímo ke zdokonalení průmyslové soutěživosti na celosvětovém trhu, jak tomu bylo ve středověku.

Musíme také pomoci těmto vědcům v publikaci výsledků jejich výzkumu. A musíme je podporovat při tvorbě kontaktů, které mají za účel implementaci výstupů jejich výzkumu.

Badatelé mají sociální odpovědnost. Neměli bychom vyžadovat, aby talentovaní výzkumní pracovníci z východní Evropy opouštěli své domácí laboratoře proto, že našli vhodné pracovní podmínky v cizině. Musíme jim dodávat odvalu, aby se vrátili domů a předali své zkušenosti, které získali v cizích zemích. Je nutno přispívat k rozvoji jejich domácí výzkumné infrastruktury, což umožní těmto vědcům pokračovat v jejich výzkumu i doma.

To mě přivedlo k obecnému tématu tohoto pražského setkání: „Budování občanské společnosti“. V parlamentních demokraciích je vládní aktivita často orientována do krátkodobých period, do volebních období. My jako nadace bychom měli a můžeme udržet dlouhodobější perspektivu. Můžeme podporovat ty jednotlivce, kteří cítí povinnost k veřejnému blahu. Můžeme přispět dobru jednotlivců, lidem v Evropě i na celém světě.

A nyní vás zvu, abyste se podělili o ideje, jak můžeme my — organizace, které sponzorují vědu a výzkum — spolupracovat v evropském měřítku. Dovolte, abych navodil určitá témata: „Evropa nekončí na hranicích Evropského společenství.“ „Které aktivity se už podařily?“ „Co jsou mezníky vzájemných zájmů, ve kterých můžeme odhadnout pravidelný pokrok?“ Prostor je otevřen pro diskusi.

Přeložila Ivana Stulíková

Nadace Alexandra von Humboldta v číslech

Ivana Stulíková, Praha

Ke 40. výročí znovuzaložení Nadace Alexandra von Humboldta vydala Nadace soubornou publikaci s prostým názvem „Alexander von Humboldt-Stiftung 1953–1993“ a výstižným podtitulem „40 let ve službách vědy a výzkumu“ [1]. Obsahuje přes 300 stran faktografických údajů ze 40 let života Nadace. Hodnoty uvedené v tomto článku byly získány a přepočteny z údajů této publikace.

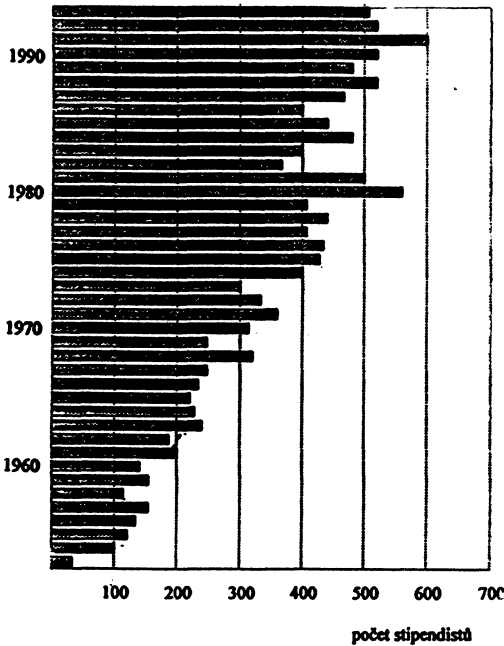
Od roku 1953 přijala Nadace AvH celkem 13 397 zahraničních stipendistů. Přihlásit se do konkurzu na stipendium mohli žadatelé z celého světa a Nadace podporovala všechny vědní obory. Stipendium získali žadatelé 120 národností (nutnou podmínkou, zdaleka však ne postačující, je absolvované postgraduální vzdělání odpovídající u nás získání titulu Dr., dříve CSc., a věk nižší než 40 let). Někteří stipendisté po svém prvním výzkumném pobytu v rámci stipendia Nadace AvH dostali příležitost k novému pobytu v některé vědecké instituci ve Spolkové republice Německo buď formou opětovného přijetí žádosti nebo formou pozvání k pobytu Nadací AvH. Časový vývoj počtu nově přijatých stipendistů z celého světa v jednotlivých letech udává obr. 1.

Odlišný časový vývoj měl počet českých stipendistů přijatých v jednom roce — obr. 2. Po rozdělení Československa Nadace sama rozdělila své statistiky bývalého Československa na občany České a Slovenské republiky. Podle těchto údajů [2] činí celkový počet stipendistů z České republiky do roku 1993 311 a ze Slovenské republiky 126. Česká republika se tak řadí na 12. místo v tabulce zemí zastoupených největším absolutním počtem stipendistů. Kdybychom chtěli uvažovat i dnes o údajích společně pro Českou a Slovenskou republiku — statistiky totiž postihují z 97,5 % období společné historie — posunuli bychom se na 6. místo v absolutním počtu stipendistů za Čínu a před Velkou Británií. Zajímavostí je údaj v [2], že před rokem 1945 — tedy v době druhé éry Nadace Alexandra von Humboldta — byli stipendisty 2 Češi — jejich vědecké obory ani jména se nám však nepodařilo zjistit.

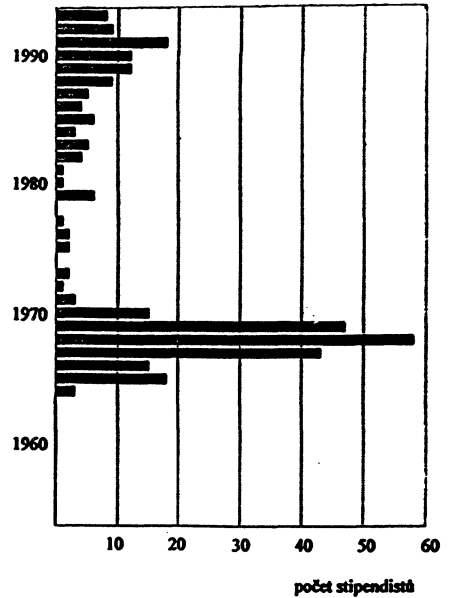
Absolutní počet stipendistů v období 1953–93 z jednotlivých zemí jistě není směrodatným údajem, chceme-li odhadnout, jak využila Nadace AvH vědeckého potenciálu jednotlivých zemí. Proto jsou na obr. 3 uvedeny pro 25 zemí zastoupených největším absolutním počtem stipendistů počty stipendistů přepočtené na 1 milion obyvatel příslušné země. Jednotlivé země jsou seřazeny tak, že absolutní počet stipendistů z jedné země roste shora dolů na vodorovné ose — pro Jihoafrickou republiku činí 168, pro Japonsko téměř přesně desetkrát více — 1683. Údaje o počtu obyvatel jsou z let 1955–1965 a jsou převzaty z [3].

Nadace Alexandra von Humboldta je výrazně výběrovou organizací, v průměru pouze 33,2 % žadatelů uspěje a stipendium získá. Údaje o úspěšnosti žadatelů z celého

RNDr. IVANA STULÍKOVÁ, CSc. (1950), je odbornou asistentkou MFF UK, Ke Karlovu 5, 121 16 Praha 2.

Obr. 1. Časový vývoj počtu stipendistů nově přijatých Nadací Alexandra von Humboldta v daném roce.

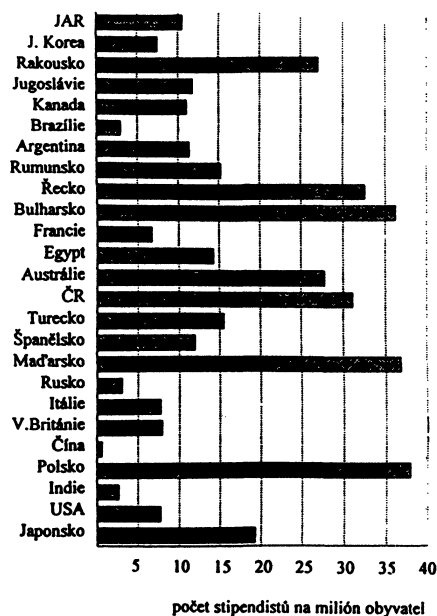

Obr. 2. Počet stipendistů z České republiky přijatých Nadací Alexandra von Humboldta v letech 1954–1993.

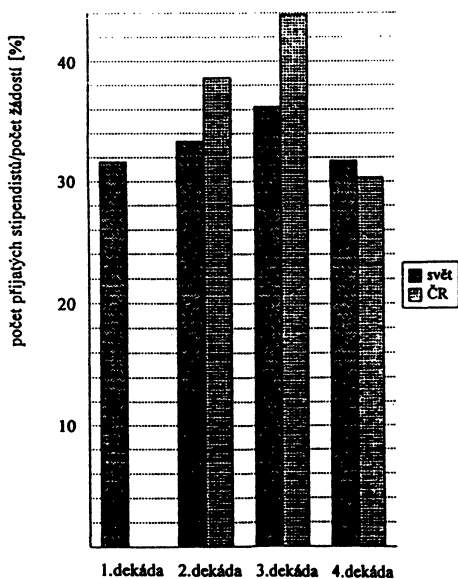
světa, rozdělené podle dekád, jsou srovnány s úspěšností žadatelů z České republiky na obr. 4. V letech 1953–63 se nikdo z České republiky stipendistou nestal. Hodnoty v druhé a třetí dekádě pro Českou republiku výrazně převyšují celkový průměr a eufemisticky bychom je mohli interpretovat vysokou vědeckou a odbornou úrovní našich žadatelů. Znamená pokles úspěšnosti v konkurzu na stipendium ve čtvrté dekádě pod celosvětový průměr snížení kvality uchazečů z ČR, nebo vyjadřuje skutečnost, že Nadace podporovala v tomto období poněkud více jiné země, případně jiné vědecké obory?

Podle čtyřicetileté statistiky Nadace AvH [1] zůstává přes 90 % stipendistů věrně svému vědeckému zaměření po skončení pobytu podporovaného Nadací. Zbývající stipendisté svou působnost mění a je jistě lichotivé pro Nadaci, že bývalí stipendisté Nadace AvH se stali: prezidentem (Honduras), premiérem (Afghánistán), ministerskou předsedkyní (Litva), 27 se stalo ministry svých vlád, 3 místopředsedy vlády, 4 předsedy parlamentu, 8 poslanci, 1 předsedou politické strany, 6 poradci prezidenta, 7 státními sekretáři, 9 vyslanci, 6 ústavními soudci (z toho 1 předsedou ústavního soudu).

Také dosažené postavení stipendistů ve vědeckých institucích není bez zajímavosti: 80 rektorů a prezidentů vysokých škol, 9 prezidentů a generálních sekretářů národních akademií, 5 prezidentů kolegií rektora, 7 prezidentů velkých národních výzkumných organizací, 6 generálních sekretářů vysokých škol, 3 prezidenti a generální sekretáři vědeckých nadací.

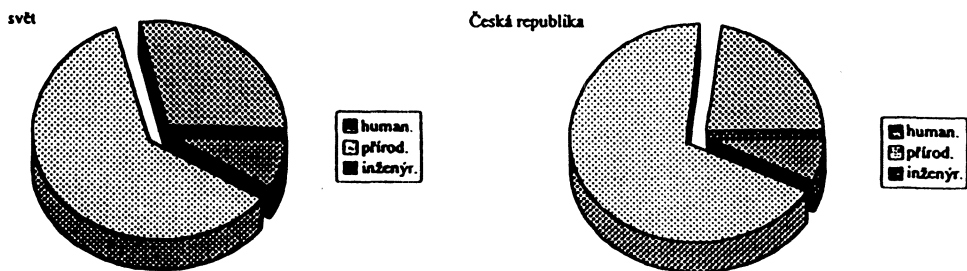
Obr. 3. Počet stipendistů Nadace Alexandra von Humboldta v letech 1953–1993 na 1 milion obyvatel země. Údaje jsou uvedeny pro 25 zemí, které se absolutními počty stipendistů nejvíce podílely v uvedených letech na celkovém počtu stipendistů Nadace. Absolutní počty stipendistů z jedné země rostou shora dolů na svislé ose.

Obr. 4. Úspěšnost žadatelů o stipendium Nadace Alexandra von Humboldta ve světě a v České republice; rozděleno v čase na 4 dekády od roku 1953 do roku 1993.

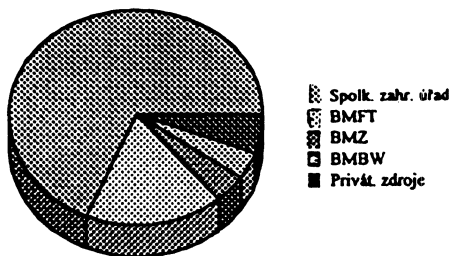
17 stipendistů je nositeli Nobelovy ceny. V USA je 160 stipendistů Nadace členy National Academy of Sciences, 40 členy National Academy of Engineering. V Japonsku bylo nebo je 16 stipendistů členy Vědecké rady.

Do kterých vědeckých oblastí se soustřeďují zájmy zahraničních vědců, ve kterých oblastech nabídlo nejčastěji Německo své vědecké pohostinství mezinárodní vědecké komunitě, vyjadřují diagramy na obr. 5. Celkový počet stipendistů je rozdělen podle vědních disciplín, ve kterých stipendisté působili — na humanitní, přírodní a inženýrské vědy. Výrazně převažují přírodní vědy, 60,1% stipendistů Nadace působilo právě v přírodních vědách. I když podíl inženýrských věd v jednotlivých dekáдах poněkud rostl — z 6,5% v 1. dekadě na 10,5% v letech 1983–93, je průměrný podíl pouhých 8,2% z celkového počtu stipendistů zářezující. Rozdělení stipendistů z České republiky ukazuje, že podíl inženýrských věd je na celosvětovém průměru — 8,4%. Ještě výrazněji je u nás vyjádřen zájem v přírodních vědách — 67,8% — proti vědám humanitním — 23,8% (celosvětový průměr pro humanitní vědy činí 31,7%). Jedno z možných vysvětlení je následující: Přírodovědci, často experimentální vědci, jsou zcela závislí na komplikovaných měřicích přístrojích a nákladných aparaturách. Po druhé světové válce museli zvláště tito lidé zkonstruovat znovu své aparatury a vybudovat

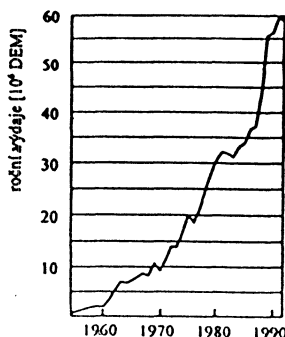
Obr. 5. Zastoupení vědních oblastí stipendistů podle počtu stipendistů v letech 1953–1993 celkově a pro stipendisty z České republiky.

human. — humanitní vědy
 přírod. — přírodní vědy
 inženýr. — inženýrské vědy

celkový příjem 1 105,9 miliónů DEM

Obr. 6.

Obr. 7.

Obr. 6. Rozdělení příjmů Nadace Alexandra von Humboldta v letech 1953–1993 podle zdrojů.

BMFT — Spolkové ministerstvo pro výzkum a technologie
 BMZ — Spolkové ministerstvo hospodářské spolupráce a rozvoje
 BMBW — Spolkové ministerstvo pro vzdělávání a vědu

Obr. 7. Vývoj ročních výdajů na stipendia v milionech DEM v letech 1954–1992.

své laboratoře a jen zvýšené úsilí jim umožnilo vrátit se na mezinárodní standard úrovně přírodovědy. Na druhé straně jsou tito lidé více ochotni měnit své pracovní působiště v zájmu možnosti využít aparatur v cizině k vyřešení svých výzkumných projektů. Tuto argumentaci potvrzují i následující údaje týkající se vývoje v oboru fyzika: Z 5,3 % na konci první dekády vzrostl podíl fyziků mezi stipendisty-přírodovědci na 21,5 % ve čtvrté dekádě — průměrný podíl fyziků mezi přírodovědci činí 17,2 % — mezi stipendisty z ČR 13,8 %. Tyto údaje lze nalézt v tabulce I, kde jsou uvedeny pro jednotlivé obory přírodních věd relativní počty stipendistů-přírodovědců, a to jak ze všech zemí světa, tak stejné údaje pro Českou republiku.

Důležitá pro naplnění představ Nadace je samozřejmě otázka finanční. Při znovuzaložení Nadace Alexandra von Humboldta vložila zakladatelka Nadace — Spolková republika Německo — do vínku Nadace symbolický kapitál 5 000,- DEM, který má

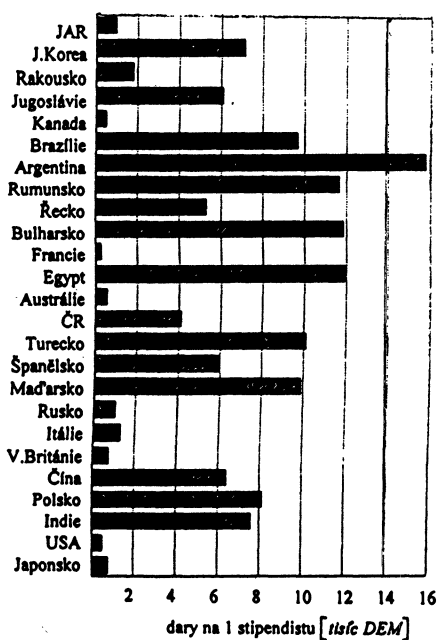
Tabulka I. Relativní počet stipendistů různých oborů přírodních věd.

obor	počet stipendistů oboru / celkový počet stipendistů v přírodních vědách [%]	
	svět	ČR
matematika	7,0	6,2
informatika, statistika	1,3	0,9
fyzika	17,2	13,8
astronomie, astrofyzika	1,2	0
vědy o Zemi	7,3	11,8
chemie + farmacie	21,3	18,5
biologie	17,7	19,0
lékařství	20,9	24,6
veterinární medicína	1,4	1,4
zemědělské vědy a lesnictví	4,1	3,8
potravinářství	0,6	0

dnes po zúročení hodnotu o něco větší než 22 000,- DEM. Stát se na celkovém příjmu Nadace AvH v minulých 40 letech podílel 94 %. Celkový příjem činil více než 1 miliardu DEM. Stát delegoval svůj díl péče o finanční podporu především na Spolkový zahraniční úřad. Z tohoto zdroje pocházelo také 69 % příjmů Nadace (viz obr. 6). Dalších 18 % finančních příspěvků získala Nadace od Spolkového ministerstva pro výzkum a technologie a po 4 % od Spolkového ministerstva pro hospodářství, spolupráci a rozvoj a od Spolkového ministerstva pro vzdělávání a vědu. Více než 60 milionů DEM pocházelo ze soukromých zdrojů, především z velkých soukromých nadací.

Tyto finanční prostředky byly především využity na poskytování stipendií. Časový vývoj ročních výdajů ukazuje obr. 7. Na strmosti křivky se podílí jednak vzrůst počtu přijatých stipendistů (obr. 1), jednak vývoj platů v Německu, podle kterých byla výše stipendia za posledních 40 let upravována celkem 12krát. Zdá se, že celosvětová hospodářská recese po roce 1990 se projevuje na snížení počtu stipendistů (obr. 1), a tím přirozeně na výdajích na stipendia (obr. 7).

Další, i když menší část výdajů byla použita na nákup odborných knih stipendistům, nákup vědeckých přístrojů, které byly zaslány stipendistům na jejich mateřské vědecké instituce po skončení pobytu, a financování publikační činnosti stipendistů. Cílem této finanční pomoci je podpora dalšího výzkumu stipendisty po návratu z pobytu v SRN. Přepočteme-li tyto vynaložené prostředky na jednoho stipendistu v dané zemi (viz obr. 8, pořadí jednotlivých zemí na vodorovné ose je stejné jako na obr. 3), můžeme říci, že vynaložené prostředky Nadace na knihy, přístroje a publikační činnost na jednoho stipendistu z ČR (4 107,- DEM) se téměř kryjí s celosvětovým průměrem 4 806,- DEM. Pro zajímavost uvedme ještě údaj pro Slovenskou republiku: 4 098,- DEM. Na základě kritérií, kterými se Nadace AvH řídí při rozhodování o žádostech stipendistů v této oblasti, můžeme usuzovat, že údaje na obr. 8 jsou v přímé souvislosti s úrovní přístrojového vybavení laboratoří jednotlivých zemí v minulých 40 letech.

Obr. 8. Průměrné náklady v tisících DEM vynaložené Nadací AvH na přístrojové a knižní dary jednomu stipendistovi dané země. Uvedeno je 25 zemí, které se absolutními počty stipendistů v letech 1953–1993 nejvíce podílely na celkovém počtu stipendistů. Absolutní počty stipendistů z jedné země rostou shora dolů na vodorovné ose.

Jak hodnotit kvantitativně úspěšnost nadace, je-li tato nadace jako v případě Nadace Alexandra von Humboldta orientována především na podporu základního výzkumu, jehož praktické výsledky se nedostávají bezprostředně? V tomto světle ještě více vynikne údaj, že stipendisté za 40 let novodobého působení Nadace AvH uveřejnili 32 653 publikací jako přímý výsledek svého pobytu podporovaného Nadací a uveřejnili 4 004 překladů do své mateřštiny. Vznikly tedy více než 2 práce na stipendistu.

Do dalších let přejí Nadaci Alexandra von Humboldta mnoho zdarů!

L i t e r a t u r a

- [1] *Alexander von Humboldt-Stiftung 1953–1993*. (Ed. H. PFEIFFER.) AvH-Stiftung, Bonn 1993.
- [2] *Übersicht über Humboldt-Stipendiaten aus der Tschechischen Republik*. Soukromé sdělení Nadace AvH.
- [3] *Průruční slovník naučný*. Nakladatelství ČSAV, Praha 1962–1967.